

राजस्थान-लोकसेवा-आयोगः, अजयमेरुः

संस्कृतशिक्षाविभागीय-प्राध्यापक(विद्यालय)पद-परीक्षा-पाठ्यक्रमः

द्वितीय-प्रश्नपत्रम्

जैनदर्शनम्

प्रथमो भागः वरिष्ठोपाध्याय-स्तरीयः

1. परीक्षामुखम्-

प्रमाणस्य लक्षणम्, ज्ञानस्य प्रमाणत्वम्, ज्ञानस्य स्वव्यवसायात्मकत्वम्, अपूर्वार्थस्य लक्षणम्, प्रमाणस्य प्रामाण्यम्, प्रमाणस्य भेद-प्रभेदानां लक्षणानि, हेतोः भेदाः, प्रमाणस्य विषयः, प्रमाणस्य फलम्, प्रमाणस्य तद्-भेदानां च विषयस्य फलस्य आभासस्य च स्वरूपम्।

2. दर्शनशास्त्रस्य परिचयः-

दर्शनस्य स्वरूपम्, प्रयोजनम्, वैदिकावैदिक (आस्तिक-नास्तिक) दर्शनानां परिचयः।

3. न्यायदीपिका-

(क) त्रिविधायाः प्रकरण-प्रवृत्तेः, प्रमाणसामान्यस्य लक्षणम्, जैनेतर-दर्शनानां प्रमाण-लक्षणानां परीक्षा।

(ख) प्रत्यक्ष-प्रमाणस्य लक्षणम्, साम्यव्यवहारिक-पारमार्थिक-प्रत्यक्षयोः लक्षणम्, प्रभेदानां स्वरूपम्, सामान्य सर्वज्ञसिद्धिः, विशेष सर्वज्ञसिद्धिश्च।

(ग) परोक्ष-प्रमाणस्य लक्षणम्, परोक्ष-प्रमाणस्य भेदानां वर्णनम्, विजिगीषु-वीतरागकथयोः स्वरूपम्, जैनाभिमत-हेत्वाभासानां स्वरूपम्, आप्तस्य लक्षणम्, नयस्य सप्तभङ्गेश्च स्वरूपम्।

द्वितीयो भागः शास्त्रिस्तरीयः

1. सर्वार्थसिद्धिः (प्रथम-द्वितीय-पंचमतः अष्टमपर्यन्त-अध्यायाः)

मोक्षमार्गः, सम्यग्दर्शनस्य स्वरूपम्, भेदाः, निक्षेपाः, सम्यग्ज्ञानस्य भेदानां स्वरूपम्, सप्त-नयानां स्वरूपम्, सत् संख्यादि अनुयोगानां स्वरूपम्, जीवस्यासाधारण-भावानां स्वरूपम्, जीवानां भेदाः, जन्मनः भेदाः, अजीव द्रव्याणां विस्तृतं स्वरूपम्, पुद्गल द्रव्यस्य स्वरूपं भेदाश्च, आस्रवस्य स्वरूपम्, अष्टकर्मणां आस्रवाः, व्रतस्य स्वरूपं भेदाः, भावनाः, बन्धस्य हेतवः भेदाश्च।

2. प्रमेय-रत्नमाला

प्रमाणस्य लक्षणम्, प्रमाणस्य भेद-प्रभेदानां सयुक्तिक-वर्णनम्, प्रमाणस्य विषयः, प्रमाणस्य फलम्, आभासानां स्वरूपं च।

3. बृहद्द्रव्यसंग्रहः—

जीवस्य नवाधिकाराः, जीवसमासाः, गुणस्थान-मार्गणास्थानानां स्वरूपम्, अजीव द्रव्यस्य वर्णनम्, पंचास्तिकाय, सप्त-तत्त्वानां स्वरूपम्, द्वादशानुप्रेक्षाणां स्वरूपम्, व्यवहार-निश्चय मोक्षमार्गयोः स्वरूपम्, सम्यग्दर्शनस्य अष्ट-गुणानां वर्णनम्, अनुयोगानां वर्णनम्, ध्यानस्य स्वरूपम्, ध्यानस्य भेदाः, पंचपरमेष्ठिनः स्वरूपम्, आत्मनः शब्दस्यार्थः ।

4. आप्त-परीक्षायाः पंचविंशति-कारिकापर्यन्तम् परमेष्ठिगुणस्तोत्रस्य प्रयोजनम्, ईश्वर-परीक्षा ।

5. तत्त्वार्थराजवार्तिक-प्रथमोऽध्यायः ।

मोक्षमार्गस्य स्वरूपम्, सम्यग्ज्ञानादि शब्दानां व्युत्पत्तिः, पर्याय-पर्यायी मध्ये भेदाभेदः, सम्यक् शब्दस्य निरुक्तिः अर्थः, सम्यग्दर्शनस्य उत्पत्तेः प्रकाराः, पञ्चज्ञानानां विवेचनम्, सप्त नयानां स्वरूपम्, उत्तरोत्तर-सूक्ष्मतायाश्च निरूपणम् ।

6. स्याद्वाद-मंजरीतः एकतःत्रयोदशकारिकापर्यन्तम् ।

भगवतः यथार्थवादः, सामान्य विशेषवादः, नित्यानित्यवादः, ईश्वरस्य कर्तृत्वं, समवायवादस्य खण्डनम्, आत्मनः सर्वव्यापकत्वम्, नैयायिकानां छल-जाति-निग्रह-स्थानानि, वेद-निर्दिष्ट-हिंसाविचारः, जिनमन्दिरस्य निर्माणे पुण्यसंचयश्च ।

7. भावना-शतकम्

भावनाशतकस्य छन्दोज्ञानपूर्वकम् अध्ययनम् ।

8. जैनतत्त्वविद्या—

चरणानुयोगद्रव्यानुयोगयोः सविस्तरेण अध्ययनम् ।

तृतीयो भागः आचार्य-स्तरीयः

1. अष्टसहस्री-ग्रन्थतः प्रथमतः पंचकारिकापर्यन्तम् ।
2. प्रवचनसारः (ज्ञानाधिकारमात्रम्)
3. समयसार (पूर्वरङ्गाधिकारतः एकतः अष्टत्रिंशत्-गाथापर्यन्तम्)

चतुर्थो भागः (शैक्षिकमनोविज्ञानम्, शिक्षाशास्त्रम्, शिक्षणाधिगमसामग्री, संगणकसूचनायाः तकनीकी सूचनाधिगमे उपयोगः)

1. शिक्षणाधिगमे मनोविज्ञानमहत्त्वम् –

- अधिगमकर्ता ।
- शिक्षकः ।
- शिक्षणाधिगमप्रक्रिया ।
- विद्यालयप्रभावशीलता ।

2. अधिगमकर्तृविकासः (किशोराधिगमकर्तरि)

- संज्ञानात्मकः, शारीरिकः, सामाजिकसंवेगात्मकः एवं नैतिकविकासस्य प्रतिमानः (Patterns) एवं वैशिष्ट्यं च (characteristics)

3. शिक्षणाधिगमः

- उच्चमाध्यमिकविद्यालयेषु विद्यार्थिनां कृते व्यवहारवादि-संज्ञानवादि-निर्मितिवादि (constructivist) सम्प्रत्ययाः, अधिगमसिद्धान्तः तन्निहितार्थाश्च ।
- किशोराधिगमकर्तुः अधिगमकर्तुश्च अधिगमविशेषताः एवम् एषां शिक्षणाय निहितार्थाः ।

4. किशोराधिगमकर्तृप्रबंधनम्

- मानसिक-स्वास्थ्यम् एवं समायोजनसमस्यानां सम्प्रत्ययः ।
- किशोर-मानसिकस्वास्थ्यस्य संवेगात्मिका बुद्धिः तन्निहितार्थाश्च ।
- किशोर-मानसिकस्वास्थ्यप्रोत्साहनाय मार्गदर्शक-प्रविधीनामुपयोगः ।

5. किशोराधिगमकर्त्रे अनुदेशनात्मक-व्यूहरचनाः :

- सम्प्रेषणकौशलम् तदुपयोगश्च ।
- शिक्षणाविधौ शिक्षणाधिगम-सामग्रीणामायोजनम् एवमुपयोगश्च ।
- शिक्षण –प्रतिमानाग्रिमसंघटनम्, वैज्ञानिकपृच्छा (enquiry), सूचना, प्रक्रम (processing) सहकारी-अधिगमश्च (cooperative).
- शिक्षणाधारित निर्मितिवासिद्धान्ताः (constructivist principles)

6. सूचना सम्प्रेषणतकनीकी-शिक्षाशास्त्रसमाकलनं च -

- सूचनासम्प्रेषणतकनीकी (ICT) सम्प्रत्ययः ।
- हार्डवेयर (hardware) एवं सॉफ्टवेयर (software) एतयोः सम्प्रत्ययः ।
- प्रणाली-उपगमानुदेशनम् ।
- संगणकसहायताप्राप्ताधिगमः (CAL)
- संगणकसहायताप्राप्तानुदेशनम् (CAI)
आई.सी.टी. शिक्षाशास्त्रसमाकलनानां प्रभावितकारकाः ।

Paper – II Subject Concerned

Duration : 3 Hour

S.No.	Subject	No. of Questions	Total Marks
1	Knowledge of Subject Concerned : Senior Secondary Level	55	110
2	Knowledge of Subject Concerned : Graduation Level	55	110
3	Knowledge of Subject Concerned : Post Graduation Level	10	20
4	Educational Psychology, Pedagogy, Teaching Learning Material, Use of Computers and Information Technology in Teaching Learning.	30	60
Total		150	300
Note : 1 All the question in the Paper shall be Multiple Choice Type Question. 2 Negative marking shall be applicable in the evaluation of answers. For every wrong answer one-third of the marks prescribed for that particular question shall be deducted. Explanation : Wrong answer shall mean an incorrect answer or multiple answer.			